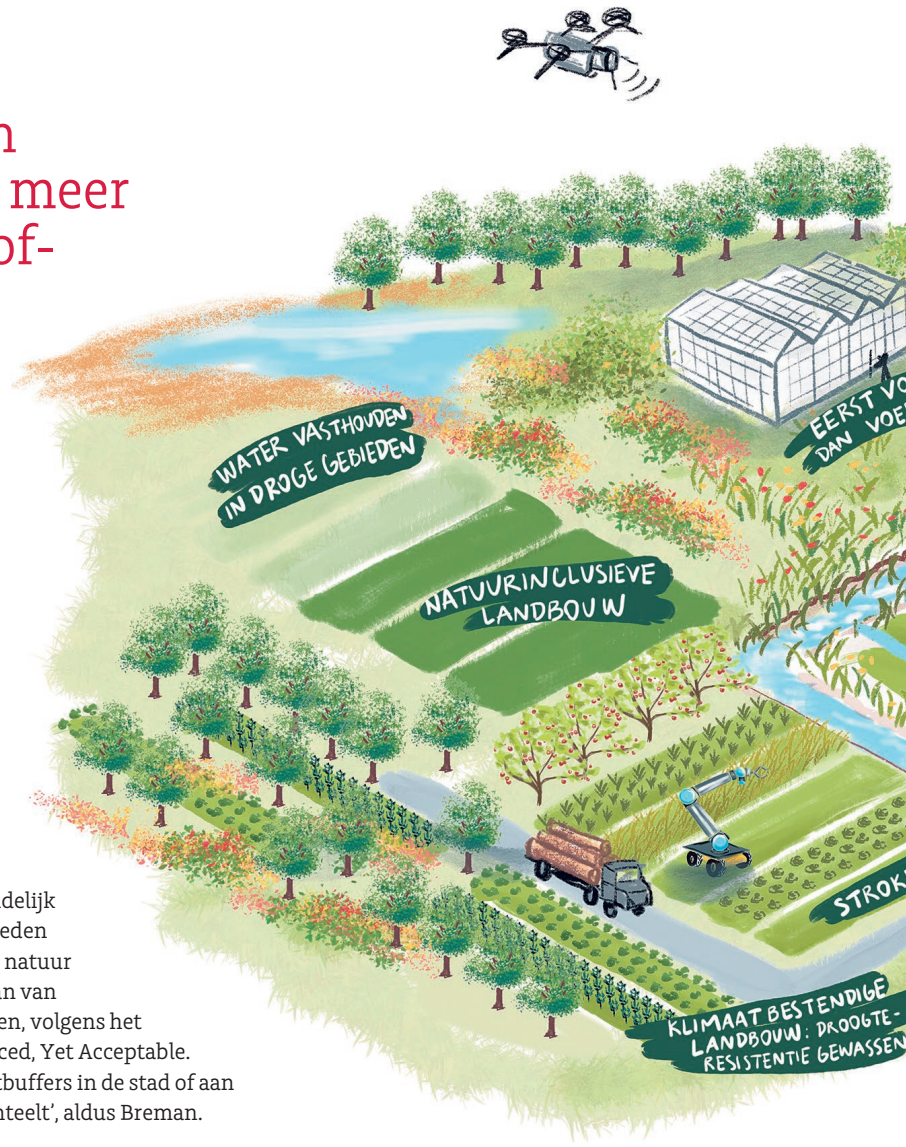
NATUURBELEID

‘NIET DE MENS, MAAR

DOOR GERT VAN MAANEN

Een ‘natuurinclusieve’ inrichting van Nederland zet voor alles en iedereen meer zoden aan de dijk dan nu snel stikstof- en klimaatdoelen nastreven, blijkt uit de Natuurverkenning 2050.

‘Het huidige natuurbeleid zet heel sterk in op doelstellingen rond stikstof en kritische depositiewaarden in relatie tot de Vogel- en Habitatrichtlijn. Zeker belangrijk, maar eigenlijk beperkt het vooral schade en gaat het om een horizon die dichtbij ligt. Als we niet verder en breder kijken blijft het een beetje dweilen met de kraan open. Met ons scenario in de natuurverkenning willen we een toekomstbeeld in de discussie brengen over wat een natuurinclusieve inrichting van Nederland in 2050 allemaal oplevert voor biodiversiteit, klimaat en een hele reeks andere maatschappelijke opgaven. Dan zie je dat de optelling heel positief kan uitpakken en één plus één echt drie wordt’, zegt Bas Breman, projectleider natuurverkenning bij Wageningen Environmental Research (voorheen: Alterra). Hij is eerste auteur van het rapport *Natuurverkenning 2050 – Scenario Natuurinclusief* dat 6 februari verscheen. In deze scenariostudie worden voor de eerste keer de effecten van een ‘natuurinclusief’ toekomstbeeld voor 2050 doorgerekend en gekwantificeerd. Het vormt samen met de in september 2020 verschenen *Referentiescenario’s natuur* de Natuurverkenning 2050.

‘Het is een verkenning en een toekomstbeeld, dus geen voorspelling’, waarschuwt Breman. ‘Het belangrijkste doel is een discussie op gang te brengen onder beleidsmakers en andere geïnteresseerden over de te volgen strategie om in Nederland tot een gewenste leefomgeving te komen. In de eerder verschenen referentiescenario’s is onder meer gekeken naar het beeld dat ontstaat bij *business as usual* of juist een aanpak waarbij je je vooral richt op het realiseren van de doelen in de Vogel-en Habitatrichtlijn.’ Bij het nu gepubliceerde ‘natuurinclusieve’ scenario vormen de natuurlijke processen in het bodem- en watersysteem het vertrekpunt voor de ruimtelijke inrichting van Nederland. Dit is specifiek uitgewerkt voor maatregelen in de stad, het landelijk gebied en in en om natuurgebieden (zie illustraties). ‘We nemen de natuur als basis, waarbij we wel uitgaan van reeds bestaande ontwikkelingen, volgens het MAYA-principe – Most Advanced, Yet Acceptable. Denk bijvoorbeeld aan klimaatbuffers in de stad of aan kringlooplandbouw en strokenteelt’, aldus Breman.

ILLUSTRATIES: NATASHA DE SENA (CLASP VISUAL)

‘Een op natuurlijke processen gebaseerd landgebruik is de enige weg voorwaarts’

ZEESPIEGELSTIJGING

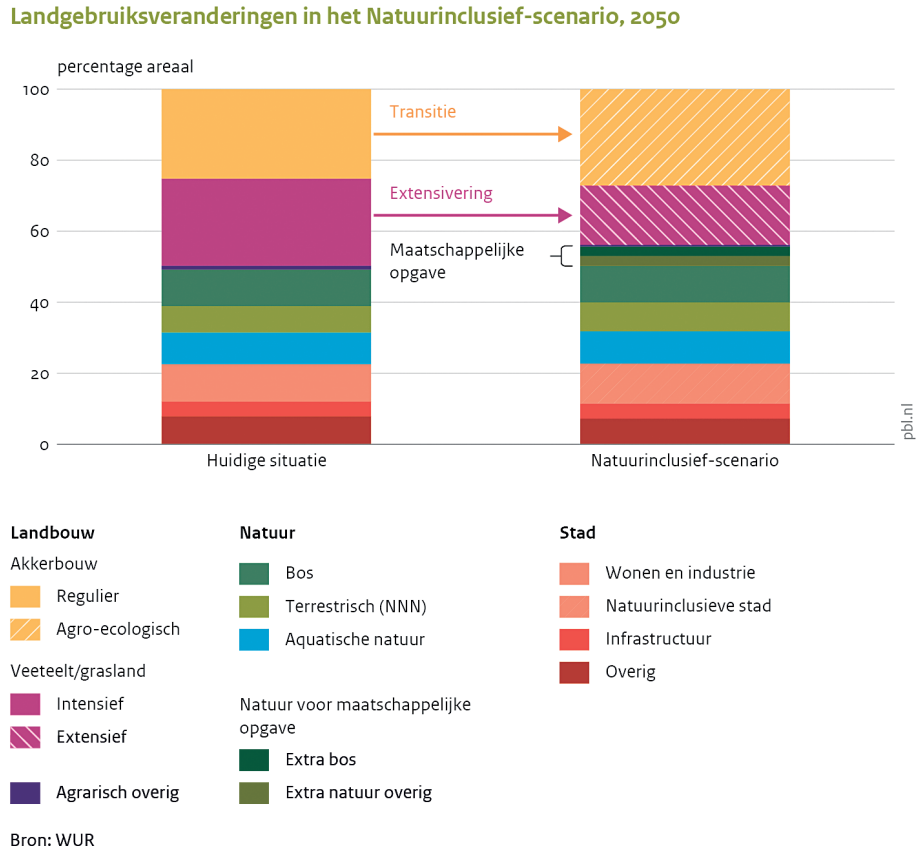
In dat opzicht onderscheidt deze studie zich ook van de Wageningse toekomststudie *Een natuurlijkere toekomst voor Nederland in 2120* uit december 2019, die niet alleen een horizon had die verder lag. Daarin worden ingrijpendere maatregelen voorgesteld, zoals bijvoorbeeld het verplaatsen van steden naar de hogere gronden in Nederland om problemen met zeespiegelstijging te ontlopen. ‘Die toekomststudie werd overigens ook positief ontvangen. Ons huidige natuurinclusieve scenario heeft een perspectief van dertig jaar. Sommigen zullen dit misschien afdoen als luchtfietserij, maar volgens mij is het vooral onrealistisch te denken dat we gewoon kunnen blijven doen wat we doen’, meent Breman.

De ‘natuurinclusieve’ natuurverkenning zoomt vooral in op ecosysteemdiensten als waterberging, energieproductie, verkoeling en luchtzuivering. Deze diensten kregen voor het eerst een hoofdrol in de Natuurverkenning voor 2040 die twintig jaar geleden werd aangeboden aan de veel verguisde CDA-staatssecretaris Henk Bleker (zie: ‘Natuur moet weer nut hebben’, *Bionieuws*, 4 februari 2012). Mede dankzij zijn bewind kreeg natuurbescherming een flinke knauw en werd de uitvoering van het natuurbeleid voor een flink deel overgeheveld naar de provincies. ‘Die decentralisatie is een complicerende factor voor het realiseren van een nationaal scenario’, erkent Breman. ‘Maar je ziet dat provincies zich ook steeds meer realiseren dat ze voor wat betreft natuur en vele andere opgaven wel moeten samenwerken. Er is ook beweging richting meer centrale sturing nu er weer een minister is met ruimtelijke ordening in zijn portefeuille. Minstens zo belangrijk is dat alle internationale en Europese lichten letterlijk op groen staan voor een meer inclusief natuurbeleid. Het Ipbes (Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services, red.) zet voor biodiversiteitsherstel in op een breed gedragen transformatie en de Europese Unie omarmt dezelfde visie in hun Green Deal en Farm to Fork-strategie.’

Het grote voordeel van een ‘natuurinclusieve’ aanpak is volgens Breman dat er sprake is van een kruisbestuiving van doelen. Als je puur kijkt naar één specifiek doel bereik je dat misschien niet voor honderd procent maar de som der delen is uiteindelijk vaak groter. Je kunt een flinke slag maken omdat alle doelen meeliften als je de natuur als basis gebruikt. Meer groen in de stad is niet alleen gunstig voor recreatie en ontspanning voor mensen, maar maakt wijken ook meer bestendig tegen hittestress, biedt meer leefgebied voor plant- en diersoorten en kan meehelpen om wateroverlast te voorkomen. En een vergelijkbare redenatie gaat op voor kringlooplandbouw, strokenteelt en minder gebruik van chemische plaagbestrijding.’ De doorrekeningen laten zien dat ten opzichte van de huidige situatie bijvoorbeeld veel winst wordt behaald in de kwaliteit van het drink- en oppervlaktewater, plaagonderdrukking

DE NATUUR ALS BASIS’

Bron: WUR

Schematische weergave van de veranderingen die nodig zijn in het ‘natuurinclusieve’ scenario van de Natuurverkenning 2050: dit vraagt vooral een transitie van een gangbare naar een agro-ecologische landbouw en van een intensieve naar een extensieve veehouderij.

en bestuiving, verkoeling en waterberging in de stad, koolstofvastlegging in veen en bos en in het herstel van biodiversiteit. Het vraagt wel grote veranderingen. Breman: ‘Vergelijk het met een verbouwing van je huis, dat is vaak ingrijpend, maar richt zich natuurlijk wel op een eindresultaat waar je blij van wordt.’

KLIMAATVERANDERING

De doelen van de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR) worden in het ‘natuurinclusief’-scenario voor ongeveer 80 procent gerealiseerd, tegen een huidig doelbereik van circa 55 procent. ‘Daarbij moet je beseffen dat zelfs het scenario dat volop inzet op het halen van de VHR-doelen, die maar voor 90 procent bereikt. Als je specifieke bedreigde soorten of habitattypen wilt veiligstellen zul je dus nog steeds heel gerichte maatregelen moeten nemen. Op zich hebben critici wel een punt dat deze doelstellingen – zeker tegen de achtergrond van klimaatverandering – niet allemaal zo realistisch zijn. Maar dat betekent niet dat je je er zomaar bij moet neerleggen, meent Breman. ‘De volgorde moet volgens mij blijven dat je echt eerst alles uit de kast haalt om de gestelde richtlijn te halen. Ander gooi je toch het kind met het badwater weg.’

‘Zelf heb ik moeite met het woord ‘natuurinclusief’, alsof de optie bestaat dat we als mens ‘natuurexclusief’ kunnen leven’, reageert Jannemarie de Jonge, Rijksadviseur voor de fysieke leefomgeving, werkzaam bij landschapsbureau Wing en niet betrokken bij de Natuurverkenning 2050. ‘Een op natuurlijke processen gebaseerd landgebruik is de enige weg voorwaarts, want de mens is als zoogdier onderdeel van de natuur en staat daar niet buiten of boven’, stelt De Jonge. ‘Deze natuurverkenning is een goede stap in de goede richting, maar ademt nog veel oud denken. Het concept ecosysteemdiensten zet immers de mens centraal. In dat antropocentrische denken is de natuur er kennelijk om onze problemen op te lossen. Als we natuurlijke processen als vertrekpunt nemen, benutten we onze omgeving niet als parasiet maar in symbiose met al wat leeft. De natuur is een bron van kennis en inspiratie, bijvoorbeeld als het gaat om circulariteit. Technologie is daarbij wat wij als menselijke soort kunnen inbrengen, dat kan onderdeel zijn van de symbiotische relaties. In taal en beeld zie ik in de verkenning nog weinig van zo’n nieuwe manier van denken, maar wellicht heeft dat tijd nodig. De Natuurverkenning wijst de goede kant uit, maar er zijn nog veel stappen te zetten.’ ■

Verbeelding van voorbeelden van ‘natuurinclusieve’ maatregelen in het landelijk gebied (boven), in en om natuurgebieden (linksonder) en in de stad (rechtsonder) uit de Natuurverkenning 2050.

